

ХРОНІКА

ВІКТОР ПАВЛОВИЧ КИРИЛЮК – геолог, учений, педагог (до 80-річчя від дня народження)

У вересні 2017 р. виповнилося 80 років від дня народження доктора геолого-мінералогічних наук, професора кафедри загальної та регіональної геології, академіка АН Вищої школи України, члена Міжвідомчого тектонічного комітету України, нижньодокембрійської секції Національного стратиграфічного комітету, відомого вченого-геолога Віктора Павловича Кирилюка.

В. П. Кирилюк народився 4 вересня 1937 р. у Харкові. Після закінчення з медаллю середньої школи 1954 р. вступив на геологічний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка, який закінчив з відзнакою 1959 р. У 1959–1965 рр. Віктор Павлович розпочав геологічну роботу в Східному Забайкаллі у складі Забайкальської експедиції Львівського університету, де на посаді старшого

геолога брав участь у геологічному зніманні й складанні державних геологічних карт масштабу 1:200 000. Саме під час геологокартувальних робіт у межах Станового хребта (Алдано-Вітимський щит) сформувався головний напрям його наукових досліджень на все подальше життя. За матеріалами геологічного знімання під науковим керівництвом професора Є. М. Лазька написано кандидатську дисертацію на тему “Геология и условия формирования докембрійских комплексов юго-западной окраины Алдано-Витимского щита”, успішно захищену 1966 р.

Значною подією у науковій діяльності В. П. Кирилюка було заснування разом з А. О. Сіворовим під керівництвом професора Є. М. Лазька нового, згодом загально-відомого у СРСР та за його межами наукового напрямку “Формаційні дослідження нижнього докембрію”.

З 1966 р. почалися плідні наукові дослідження докембрію Українського щита. В. П. Кирилюк був одним з організаторів 1966 р. Української геологічної експедиції науково-дослідного сектору з вивчення Українського щита, 1975 р. очолив Проблемну науково-дослідну лабораторію (ПНДЛ) Геохімії та глибинних тектонічних процесів, провів велику науково-організаційну роботу з реформування її діяльності, підвищення наукового рівня досліджень та перетворення в ПНДЛ ендегенних геологічних формацій, неодноразово вигравав конкурси на проведення додаткових науково-дослідних робіт з цільовим фінансуванням по лінії Державного комітету з науки і

техніки (ДКНТ) СРСР, фонду фундаментальних досліджень ДКНТ України, Міністерства освіти України.

На початку 70-х років ХХ ст. Віктор Павлович став ініціатором створення методичних рекомендацій зі складання карт формацій докембрійського фундаменту Українського щита. За участю колективу геологів-докембристів Проблемної лабораторії методичні рекомендації видано 1979 р. і затверджено Міністерством геології УРСР як керівництво під час проведення державного геологічного знімання, після чого з 80-х років минулого століття карти геологічних формацій докембрію стали обов'язковою складовою комплексу карт, які складали під час геолого-знімальних робіт на Українському щиті.

Детальні формаційні дослідження гранулітового комплексу Українського й Алдано-Вітимського щитів, а також формаційна кореляція з іншими щитами давніх платформ, вивчення своєрідності фізичних умов найдавнішого гранулітового метаморфізму дали змогу В. П. Кирилюку провести палеотемпературні дослідження ранньої Землі й висловити гіпотезу (1971) про подібність сучасного стану планети Венера до початкової стадії формування земної кори та глибше обґрунтувати ранні стадії її еволюції.

Унаслідок багаторічних і цілеспрямованих досліджень давніх комплексів земної кори В. П. Кирилюк написав докторську дисертацію на тему "Формационное расчленение и корреляция гранитно-метаморфических комплексов щитов территории СССР", яку захистив 1987 р.

Після захисту докторської дисертації В. П. Кирилюк зосередився, головню, на питаннях геотектоніки раннього докембрію. Він розробив концепцію поверхово-блокової будови щитів, удосконалив уявлення про структурні поверхи мегаблоків та їхні структурно-речовинні й еволюційні зв'язки між собою, обґрунтував висновок про спрямовану, незворотню еволюцію фундаменту щитів і тим заперечив тектонометаморфомагматичну циклічність їхнього ранньодокембрійського розвитку. Ці ідеї втілені В. П. Кирилюком у складеній 2003 р. "Тектонічній карті фундаменту Українського щита" масштабу 1:1 000 000; вони відображають принципово новий підхід до складання тектонічних карт щитів і розуміння їхньої геологічної й геотектонічної еволюції, використані у багатьох публікаціях, а також на "Тектонічній карті України" масштабу 1:2 500 000, складеній В. П. Кирилюком разом із С. С. Кругловим для "Національного атласу України" (2007), і на карті-врізці "Тектонічна карта фундаменту Українського щита (на основі структурних поверхів)" масштабу 1:2 000 000 на новій "Тектонічній карті України" масштабу 1:1 000 000 (2007).

Паралельно з науково-дослідною роботою Віктор Павлович провадив плідну педагогічну діяльність переважно на кафедрі загальної геології спочатку (1965–1967) на посаді асистента, потім (1967–1975) – доцента, а після захисту докторської дисертації – на посаді професора (1989–2007). У 1972–1974 рр. працював на викладацькій роботі у Національному інституті нафти і хімії Алжирської Народно-Демократичної Республіки (м. Бумердес). Віктор Павлович відомий як яскравий, талановитий лектор, його лекції високо оцінювали студенти, вони пам'ятають їх навіть через кілька десятиліть. Учений розробив і ввів у навчальний процес нові спецкурси, за деякими з них, зокрема з "Геологічні формації нижнього докембрію", підготував до друку навчальний посібник.

Насиченою була й науково-громадська діяльність Віктора Павловича. Він є членом Міжнародної планетологічної асоціації (IAP) (1977), був членом різних учених і спеціалізованих вчених рад, редакційних колегій, комітетів і комісій, зокрема, членом

комісії з осадової геології докембрію та комісії з метаморфізму АН СРСР, асоційованим членом від України у Науковій раді з проблем докембрію РАН, членом Спеціалізованих рад з захисту докторських дисертацій при Львівському державному університеті та Інституті геологічних наук (м. Київ), членом і заступником голови експертної науково-технічної ради Міносвіти України за науковим напрямом “Геологія” та ін. В. П. Кирилюк – офіційний опонент багатьох кандидатських та докторських дисертацій, постійний учасник Всесоюзних, Всеукраїнських та Міжнародних геологічних конференцій, симпозіумів, нарад, з’їздів.

Двічі (у 1993 та 1995 рр.) на Всеукраїнських конференціях його обирали членом Національного комітету з питань реформування та демократизації науки в Україні, був членом постійної Президії спілки викладачів вищої школи та науковців України. Неодноразово виступав на різних конференціях та у друкованих виданнях з проблем реформування та демократизації вищої освіти і науки України.

Сьогодні Віктор Павлович займається науково-громадською діяльністю як член спеціалізованої ради з захисту докторських дисертацій при Інституті геологічних наук НАНУ (Київ), член Національного стратиграфічного комітету України, член Міжвідомчого тектонічного комітету України та керівник його робочої групи зі складання тектонічної карти України в межах Українського щита, член Наукової ради з геодинаміки НАНУ, член Бюро Західного наукового центру (регіонального відділення) АН Вищої школи України.

Відомості про діяльність Віктора Павловича Кирилюка відображено в Довідниках “Академіки АН Вищої школи України” (Київ, 1994, 1997, 2001), “Хто є хто в Україні” (Київ, 1997, 2000), Биографической международной энциклопедии “Гуманистика” – “Геологи и горные инженеры России” (А. И. Мелуа, 2000, Москва–Санкт-Петербург), “Геологи и горные инженеры. Нефтяники”: в 3 т. Т.1 (А. И. Мелуа, 2003, Москва–Санкт-Петербург).

Науково-педагогічна діяльність Віктора Павловича високо оцінена різними науковими і виробничими установами. За наукові досягнення він нагороджений Премією з Централізованого фонду Міністерства освіти України (1981), медаллю та дипломом III ступеня ВДНХ Української РСР (1983), нагородою Ярослава Мудрого АН Вищої школи України, медаллю В. І. Лучицького (2003) та пам’ятним знаком імені Л. У. Лутугіна (2005) Державної геологічної служби України за видатні заслуги в геологічному вивченні надр України.

В. П. Кирилюк – автор понад 190 наукових публікацій: Строение Сибирской платформы и некоторые проблемы геотектоники (1967, соавтор Е. М. Лазько); Об особенностях седиментации метаморфизма и геологической истории Земли в архее в свете современных представлений о природе Венеры (1971); Нижний докембрий западной части Украинского щита (1975, с соавт.); О некоторых особенностях догеосинклинальной стадии развития Земли в свете данных сравнительной планетологии (1976); Модель раннедокембрийского монофациального метаморфизма и ультраметаморфизма (1977); Методические указания по составлению карт формаций раннего докембрия Украины (для целей геологического картирования и металлогенического прогноза) с макетами карт (1979, соавторы А. М. Лысак, К. И. Свешников); Содержание и методология формационных исследований метаморфических комплексов нижнего докембрия (1981); Тектоника Украины (1988, с соавт.); Стратиграфический словарь СССР. Нижний до-кембрий (1989, с соавт.);

Геологическая схема метаморфических и метасоматических комплексов (1996, с соавт.); Об особенностях геологического строения и эволюции щитов древних платформ (1999); Об особенностях строения и эволюции раннедокембрийского фундамента щитов древних платформ (опыт геотектонического анализа); Мегаблоки и геоструктурные области в раннедокембрийском фундаменте и тектоническом развитии щитов древних платформ (2006) тощо, а також багатьох геологічних карт України.

Усе своє життя В. П. Кирилук віддає служінню геології і вивченню надр України. Сьогодні він в активному творчому стані, сконцентрував свою увагу і талант науковця на вирішенні надзвичайно актуальної проблеми сучасної геології – геотектоніки та стратиграфічному розчленуванню комплексів нижнього докембрію. Ювіляр є щирим надійним другом, зразковим сім'янином, люблячим батьком. Ми, колеги, друзі, учні Віктора Павловича, щиро вітаємо ювіляра і бажаємо йому міцного здоров'я, невичерпної енергії, сімейного затишку, подальших творчих злетів і щасливого довголіття в геологічній науці.

А. Лисак, М. Богданова